

КАРДІОГРАМА ТАЛАНТУ: ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Автор розглядає особливості мистецького таланту на прикладах дитячої творчості, намагаючись виявити характерні особистісні риси юних митців. Для висновків застосовано метод лонгітюдного спостереження. Як ілюстрації подаються твори учнів (музика і живопис).

Ключові слова: художня обдарованість, лонгітудне спостереження, саморефлексія, творчість.

Що є життя?
Це подорож:
Прокладати собі шлях,
Не знаючи, куди йти?
Навіщо йти?

Григорій Сковорода

Увага до обдарованих дітей, підтримка й захист талантів визнаються пріоритетними напрямками освітньої політики. Уже в 90-ті рр. минулого століття розв'язання цих проблем активізується: на державному рівні приймаються концепції та програми (Комплексна програма пошуку, навчання й виховання обдарованих дітей та молоді (1991), Комплексна програма пошуку, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді «Творча обдарованість» (1992), Державна цільова програма роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 рр. та ін.), які передбачають створення оптимальної мережі наукових, освітніх закладів, творчих організацій, методичної продукції для забезпечення розквіту творчої особистості, ґрунтовну підготовку педагогічних кадрів, фундаментальні й прикладні дослідження з проблем обдарованості. Відкрився Інститут обдарованої дитини НАПН України (2007); у структурі Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України з початку 2000-х рр. працює лабораторія психології обдарованості тощо. Створені фонди «Обдаровані діти України», «Наукова зміна», державно-промадська організація Український центр творчості дітей та юнацтва, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Союз обдарованої молоді», Мала Академія наук. Цікавий досвід популяризує науково-практичний та освітньо-популярний журнал для педагогів, батьків та дітей «Обдарована дитина» та ін. У мистецькій сфері розгортається мережа різноманітних змагань різного рівня й спрямування – конкурсів, виставок, фестивалів дитячо-юнацької творчості тощо, професійна планка яких постійно піднімається, стимулюється розкриття талантів.

Теоретичні аспекти художньої обдарованості дедалі активніше привертають увагу. Однак, як зазначив Б. Ананьєв, «у сфері людинознавства... все більше відкривається глибина непізнаного, недостатність нашого знання історичної природи людини й гігантського потенціалу цієї природи» [1, с. 15]. Справді, науковий доробок, присвячений художнім здібностям, презентований такими авторитетами, як Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, А. Ваганова, Н. Ветлугіна, О. Гольденвейзер, А. Готсдінер, В. І. Киреєнко, Г. Коган, Е. Курт, С. Майкапар, Г. Нейгауз, Б. Теплов та ін., хто закладав фундамент численних досліджень своїх послідовників (Л. Балачівадзе, М. Барнич, О. Белан, Л. Бочкарьов, Д. Кирнарська, В. Кочнев, О. Кошєвая, О. Мелік-Пашаєв, В. Петрушин, Н. Рождественська, О. Соболева, Н. Соковикова, І. Сосніна, О. Фетисова та ін.). Але талант і досі залишається «непізнаним» явищем, а процес творчості – загадковим і «втасмиченим» [2], оскільки завжди унікальний. Типізувати талант, підвести під «спільний знаменник» – неможливо.

Поезія – це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.

Л. Костенко

Але всі, хто так чи інакше торкаються теми обдарованості, намагаються це робити, аби розгадати таємницю! Автором статті також неодноразово обґрунтовувались позиції щодо природи художньої обдарованості, педагогічних умов, які сприяють її розвитку [3] та ін. Усе ж залишається чимало «білих плям». Один із ефективних способів наближення до істини – біографічно-ретроспективний метод аналізу творчого шляху й досягнень визначних особистостей (Б. Ананьєв, Н. Логінова, В. Климчук, О. Кульчицька, І. Манюха, В. Моляко, Н. Лейтес, В. Роменець та ін.). Не менш дієвим є узагальнення характерних проявів таланту в лонгітюдному спостереженні, фіксація змін у мистецьких і життєвих інтересах дітей та їхніх родин, порівняння характеристик викладачів різних дисциплін упро-

довж навчання дитини, – хоча б до моменту її професійно-го самовизначення.

Знайомимо читача з авторами творів: Іриною Самаричевою (живопис) та Оксаною Бойко (музична творчість, композиція). Одразу ж зазначимо, що вибір постатей юних мисткинь для знайомства довільний. Приводом для поєднання їх однією «кардіограмою таланту» стала спільна тема, яка цікавить обох дівчат, – японська культура.

Ірина Самаричева в мистецтво занурена з раннього віку. Все почалося із захоплення танцями. Вісім років у колективі народно-сценічної хореографії, безліч підготовлених концертних номерів! Виступи на сцені сприймалися дівчинкою як найяскравіші моменти життя. Пошук цікавих ідей для втілення сценічних образів завжди приваблював Іринку, а це не могли не оцінити й глядачі. Як найхарактерніші риси дівчинки викладачами відзначаються не лише її артистизм і майстерність, котрі постійно удосконалюються, а й надзвичайна відповідальність – і щодо підготовки виступів, їх виконавського рівня, і щодо організаційних моментів, коли відповідати доводиться не тільки за себе, а й за молодших артистів.

Гастролі, музеї, книги, нові знайомства, – усе це сприяє збагаченню світогляду, який у відповідь стимулює жадобу пізнання світу. Це спонукало Ірину випробувати себе не лише в танцях: гра на фортепіано, іноземні мови, осягнення секретів образотворчого мистецтва.

Нині дівчина позиціонує себе, в першу чергу, як художниця, а не танцівниця. І все ж інтерес до хореографії настільки сильний, що вже після завершення курсу в школі мистецтв Ірина занурюється в бальні танці, відвідує школу сальси.

Цього року Ірина отримає атестат зрілості, на часі вибір життєвого шляху. Вона не сумнівається в тому, що її майбутнє буде пов'язане з мистецтвом: це може бути дизайн одягу (її мрія навчатися у Франції) або журналістика (спрямована на мистецьку сферу). Навіть думки про професію стюардеси супроводжуються глибоким осмисленням її багатоскладового змісту: необхідність фізичної підготовки та знань, які потрібно здобути, і комунікативних здібностей, які подаровані дівчині природою й усвідомлено вдосконалюються нею, – усе це чітко пов'язується зі здобутими у школі мистецтв досвідом!

Неможливо оминати увагою й надзвичайно високий рівень саморефлексії, що загалом характерно для обдарованих особистостей. Ірині ця риса допомагає адекватно оцінювати свої можливості й скеровувати свої дії, досягати високого рівня самоконтролю. Це видно вже по тому, на чому концентрується увага дівчини у виборі життєвого шляху, як вона проставляє пріоритети у своїх здібностях.

Друге, що слід відзначити, – це надзвичайна працьовитість, працездатність і самоорганізованість дівчини. Інакше неможливо навіть поверхово спробувати сили в усіх напрямках, які осягаються нею досить глибоко і серйозно.

Третє – це підтримка родини в усіх починаннях. Батьки – не лише мудрі порадики. Їхня підтримка – і особливо – прагнення РОЗУМІТИ дітей допомагають реалізуватися мріям і впевнитись у тому, що «мені все до снаги». До слова, Ірина – старша в родині, де є ще молодші сестра і брат, для яких вона – авторитет. За взаєминами Іри, Насті й Андрійка завжди цікаво спостерігати: повага не лише молодших до старших, а й навпаки: старші сестрички з повагою і турботою ставляться до братика, і головне – до його захоплень і навіть найменших здобутків.

Отже, тема двох представлених глядачу живописних творів – Японія. Чому? Виявилось, що інтерес до Сходу розпочався з популярного мультфільму «Мулан» за середньовічною китайською легендою. Але, якщо більшість дітей захоплювалася вчинками героїні, її войовничою вправністю, то Ірина звертала увагу на духовний «підтекст» східних бойових мистецтв, що привів її до занять айкідо та кейкідо, до яких вона залучила й молодшу сестру Настю. У 13–14 років почалося свідоме пізнання філософії й культури Японії, вивчення японської мови, здивування сакральним смислом, закладеним у кожен ієрогліф.

На одній із картин Ірини Самаричевої зображено танцюючих птахів («Лелеки танцюють»), які злітають усе ближче до Сонця. Звідки такий сюжет? Юна художниця розповіла легенду, яка їй близька по духу: «Лелеки – вільні птахи. Один художник намалював Лелеку. Той Лелека оживав, сходяв з картини й танцював для бідних людей. Але одного разу зображення птаха вирізали з картини й помістили в палаці правителя: птах мав розважати лише його... Відтоді Волелюбний Лелека не танцює...»

На картині юної художниці глядач обов'язково відчужує динамічність стрімкого й гордовитого танцю. Чи не позначився тут власний артистичний досвід мисткині? (Виникає смілива асоціація: Серж Лифар у «Мемуарах Ікара» назвав себе «хореографом, що малює...», залишивши понад сто картин, ескізів, у яких – як відзначав його друг П. Пікассо – втілено пластичність, рух і ритм танцю).

Оксана Бойко, нині учениця 10-го класу, – лауреат міського конкурсу юних композиторів ім. В. Д. Подвали. П'єси, з якими мають змогу ознайомитись читачі часопису, були високо оцінені журі й з успіхом виконувались автором на сцені Колонного залу ім. М. В. Лисенка Національної філармонії України.

Закінчивши фортепіанне відділення школи мистецтв, Оксана одразу ж почала опановувати зовсім «недівочий» інструмент – саксофон, а згодом і гітару. Цікаво, що дівчина також прагне осмислювати свої інтереси й можливо-

сті. Наприклад, захоплення саксофоном і джазом пов'язує з музичним досвідом батька, який свого часу грав на трубі у військовому оркестрі, й мами, яка в студентські роки співала у «Веснянці» – хорі Національного університету ім. Т. Шевченка. Інтерес до математики й фізики – також від батьків – випускників фізико-математичної школи. Відмінниця в загальноосвітній школі, Оксана також чітко уявляє своє майбутнє: буде писати музику, причому для кіно, оскільки сьогодні музика для неї цікава «разом із чимось ще» (тобто, в синтезі): «Це цікавіше, ніж музика сама по собі». Чи не пов'язані з таким увлеченням про призначення музики образотворчі, а ще й, можливо, літературні здібності? Вони очевидні хоча б з тих поетичних назв, які юна композиторка дає своїм музичним творам. Ці міркування з'явилися під час бесіди з дівчиною. Виявилось, Оксана багато і давно малює. Але лише «для себе», «для розради» й поки не наважується показати твори іншим. Малювання для неї досить інтимна сфера вираження емоцій. Її роботи (як зізналась дівчина) – це замальовки «з життя», її спостереження людських характерів. Чи не наводить це на думку ще й про артистичний талант, який (хто зна?) заявить про себе в майбутньому?

Інтерес до Сходу в Оксани виявився й у настирливо-му прагненні самостійно вивчати японську, багато слухати сучасної і традиційної автентичної японської, корейської музики. Але у творах – не стилізація «під Японію» (що було б зрозуміло для композитора-початківця), а здатність «відчути дух» культури, осягнути її філософську глибину й саме через це зануритись у національну ментальність – мислення й світовідчуття.

Абсолютно різні таланти. Але спільне все ж є. Обдарованість у будь-якому віці розпізнається за творчим неспокоєм, емоційністю пізнання й постійним перебуванням у пошуку, за вмінням помічати «незвичайне у звичайному», за потребою миттєво переводити цікаву інформацію в конкретний «матеріал», за пізнанням її саме у такий спосіб, не замислюючись про труднощі, за відчуттям ра-

дості від творчості, за прагненням самовдосконалюватися, за сміливістю вибору й самостійністю рішень...

(Див. вкладку «До нотного зошита» та першу, другу, третю та четверту стор. кольорової вкладки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ананьев Б. Г.* Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
2. *Бех І. Д.* Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех.– К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
3. *Комаровська О. А.* До питання методики виявлення особливостей художньої обдарованості в дітей / О. А. Комаровська // *Горизонти освіти : Психологія. Педагогіка : наук.-метод. журн.* – 2012. – № 3 (36). – С. 105–111.

Стаття надійшла до редакції 25 березня 2013 року

Комаровская О. Кардиограмма таланта: творческий портрет одаренной личности

Автор рассматривает особенности художественного таланта на примерах детского творчества, пытается выявить характерные личностные черты юных художников. Для выводов применен метод лонгитюдного наблюдения. Как иллюстрации подаются произведения учеников (музыка и живопись).

Ключевые слова: художественная одаренность, лонгитюдное наблюдение, саморефлексия, творчество.

Komarovskaya O. Cardigram talent: creative portrait gifted person

The author examines the characteristics of artistic talent with examples of children's art, trying to identify specific personality traits of young artists. For conclusions the method of longitudinal observation is used. The works (music and painting) submitted by students are provided as illustrations.

Keywords: artistic gifts, longitudinal observation, self-reflection, creativity.

Ш а н о в н і ч и т а ч і !

Триває передплата на II півріччя 2013 року на журнал
« *Мистецтво та освіта* ».

Передплату можна оформити в операційних залах усіх відділень зв'язку.

Індекс журналу за Каталогом періодичних видань України

7 4 6 4 5, 0 9 7 3 2